HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

19 iunie 2008 *

În cauza C-219/07,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Raad van State (Belgia), prin decizia din 16 aprilie 2007, primită de Curte la 27 aprilie 2007, în procedura

Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW,

Andibel VZW

împotriva

Belgische Staat,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul A. Rosas, președinte de cameră, domnii J. N. Cunha Rodrigues (raportor), J. Klučka, doamna P. Lindh și domnul A. Arabadjiev, judecători,

* Limba de procedură: olandeza.

avocat general: doamna V. Trstenjak,
grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 aprilie 2008,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW, de R. Portocarero, advocaat;

— pentru Andibel VZW, de P. Calus, advocaat;

— pentru guvernul belgian, de doamna L. Van den Broeck, în calitate de agent, asistată de J.-F. De Bock, advocaat;

— pentru guvernul olandez, de doamnele C. Wissels și M. de Mol, precum și de domnul Y. de Vries, în calitate de agenți;

— pentru guvernul suedez, de domnul A. Kruse, precum și de doamnele A. Falk și S. Johannesson, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii B. Stromsky și M. van Beek, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 30 CE și a Regulamentului (CE) nr. 338/97 al Consiliului din 9 decembrie 1996 privind protecția speciilor faunei și florei sălbatice prin controlul comerțului cu acestea (JO 1997, L 61, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 3, p. 239).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul examinării a două acțiuni în anulare introduse la Raad van State (Consiliul de Stat), de Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW (Consiliul național al crescătorilor și al iubitorilor de animale ASBL) și, respectiv, de Andibel VZW, asociație fără scop lucrativ care regrupează comercianți activi din sectorul comerțului cu păsări, cu animale de companie și cu accesorii pentru acestea, împotriva Decretului regal din 7 decembrie 2001 de stabilire a listei de animale care pot fi deținute (*Moniteur belge* din 14 februarie 2002, p. 5479, denumit în continuare „Decretul regal").

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Potrivit considerentului (3) al Regulamentului nr. 338/97:

„[D]ispozițiile prezentului regulament nu aduc atingere măsurilor mai stricte care pot fi adoptate sau menținute de statele membre, prin respectarea tratatului, în special în ceea ce privește deținerea de exemplare din speciile reglementate de prezentul regulament”.

4 Articolul 1 din Regulamentul nr. 338/97 prevede:

„Obiectul prezentului regulament constă în protejarea speciilor de faună și floră sălbatice și asigurarea conservării prin controlarea comerțului acestora, în conformitate cu articolele următoare.

Prezentul regulament se aplică cu respectarea obiectivelor, principiilor și dispozițiilor convenției definite la articolul 2.”

5 Articolul 2 din acest regulament cuprinde următoarele definiții:

„[…]

(b) „convenție” înseamnă Convenția privind comerțul internațional cu specii ale faunei și florei sălbatice pe cale de dispariție (CITES);

[…]

(s) „specie” înseamnă o specie, subspecie sau una din populațiile acestora;

(t) „exemplar” înseamnă orice animal sau plantă, vie sau moartă, din speciile prevăzute la anexele A-D, sau orice parte sau produs obținut din acestea, inclus sau nu în alte mărfuri, precum și orice alte mărfuri, în cazul în care rezultă dintr-un document justificativ, ambalaj, marcă sau etichetă, sau din orice alt element că este vorba despre părți sau produse din animalele sau plantele acestor specii, cu excepția cazului în care aceste părți sau produse sunt exceptate în mod specific de la aplicarea dispozițiilor prezentului regulament sau a dispozițiilor referitoare la anexa la care specia în cauză este inclusă, pe baza unei indicații în acest sens în anexele respective.

Un exemplar este considerat ca aparținând unei specii înscrise la anexele A-D, în cazul în care este vorba de un animal sau plantă, sau de o parte sau un produs obținut din acestea, cu cel puțin unul dintre „părinți” aparținând uneia dintre speciile incluse. Atunci când „părinții” unui astfel de animal sau plantă aparțin speciilor care intră sub incidența unor anexe diferite sau unor specii din care una

singură este inclusă, se aplică dispozițiile din anexa cea mai restrictivă. Cu toate acestea, în cazul exemplarelor din plante hibride, în cazul în care unul dintre „părinți" aparține uneia dintre speciile incluse la anexa A, se aplică dispozițiile din anexa cea mai restrictivă numai în cazul în care o indicație în acest sens figurează la anexa pentru specia respectivă;

(u) „comerț" înseamnă introducerea în Comunitate, inclusiv introducerea de proveniență marină, exportul și reexportul în afara Comunității, precum și utilizarea, circulația și cesiunea în interiorul Comunității, inclusiv în cadrul unui stat membru, a exemplarelor care intră sub incidența dispozițiilor prezentului regulament;

[…]"

6 Potrivit articolului 3 din același regulament:

„(1) Anexa A conține:

(a) speciile incluse la anexa I la convenție, pentru care statele membre nu au exprimat rezerve;

(b) orice specie:

(i) care face sau poate face obiectul unei solicitări în Comunitate sau pentru comerțul internațional și care este fie amenințată cu dispariția, fie este atât de rară încât orice fel de comerț, chiar de un volum minim, ar putea compromite supraviețuirea speciei;

sau

(ii) care aparține unui gen în cadrul căruia majoritatea speciilor sau care constituie o specie a cărei majoritate a subspeciilor este înscrisă la anexa A, în temeiul criteriilor stabilite la litera (a) sau (b) punctul (i) și a căror includere în anexă este esențială pentru a asigura o protejare eficientă a acestor taxoane.

(2) Anexa B conține:

(a) speciile incluse la anexa II la convenție, altele decât cele incluse la anexa A și pentru care statele membre nu au exprimat rezerve;

(b) speciile incluse la anexa I la convenție, care au făcut obiectul unei rezerve;

(c) orice altă specie neinclusă la anexa I sau II la convenție:

(i) care face obiectul unui comerț internațional al cărui volum ar putea compromite:

— supraviețuirea acesteia sau supraviețuirea populațiilor din anumite țări

sau

— conservarea întregii populații la un nivel compatibil cu rolul acestei specii în ecosistemele în care aceasta este prezentă;

sau

(ii) a cărei includere la anexă din motive de similaritate cu alte specii incluse la anexa A sau la anexa B este esențială pentru a asigura eficacitatea controlului comerțului exemplarelor aparținând acestei specii;

(d) specii pentru care s-a stabilit că introducerea exemplarelor vii în mediul natural al Comunității constituie o amenințare ecologică pentru speciile din fauna și flora sălbatice indigene ale Comunității.

(3) Anexa C conține:

(a) speciile incluse la anexa III la convenție, altele decât cele prevăzute la anexele A sau B și pentru care statele membre nu au exprimat rezerve;

(b) speciile incluse la anexa II la convenție, care au făcut obiectul unei rezerve;

(4) Anexa D conține:

(a) specii neincluse la anexele A-C, a căror importanță din volumul importurilor comunitare justifică monitorizarea;

(b) speciile incluse la anexa III la convenție, care au făcut obiectul unei rezerve.

(5) În cazul în care starea de conservare a speciilor reglementate de prezentul regulament necesită includerea acestora într-una dintre anexele la convenție, statele membre contribuie la efectuarea modificărilor necesare."

7 Articolul 8 din același regulament prevede:

„(1) Sunt interzise cumpărarea, oferta de cumpărare, achiziția în scopuri comerciale, expunerea în scopuri comerciale, utilizarea în scop lucrativ și vânzarea, păstrarea pentru vânzare, punerea în vânzare sau transportul pentru vânzare al exemplarelor speciilor incluse la anexa A.

(2) Statele membre pot interzice deținerea exemplarelor, în special a animalelor vii, aparținând speciilor de la anexa A.

[…]

(5) Interdicțiile prevăzute la alineatul (1) se aplică și exemplarelor din speciile incluse la anexa B, mai puțin atunci când autoritatea competentă din statul membru în cauză are dovada că aceste exemplare au fost achiziționate și, în cazul în care nu provin din Comunitate, că au fost introduse în conformitate cu legislația în vigoare referitoare la conservarea faunei și florei sălbatice.

(6) Autoritățile competente ale statelor membre sunt abilitate să vândă exemplarele din speciile incluse la anexele B-D, pe care le-au confiscat în temeiul regulamentului menționat, cu condiția ca aceste exemplare să nu fie astfel direct restituite persoanei fizice sau juridice de la care au fost confiscate sau care a participat la încălcare. Aceste exemplare pot fi utilizate, prin urmare, în orice scopuri utile, ca și când ar fi fost legal achiziționate."

Reglementarea națională

8 Articolul 3 bis din Legea din 14 august 1986 privind protecția și bunăstarea animalelor (*Moniteur belge* din 3 decembrie 1986, p. 16382, denumită în continuare „Legea privind bunăstarea animalelor"), introdus prin articolul 3 din Legea din 4 mai 1995 (*Moniteur belge* din 28 iulie 1995, p. 20360), are următoarea formulare:

„1. Este interzisă deținerea de animale care nu aparțin speciilor sau categoriilor menționate pe o listă stabilită de rege. Această listă nu aduce atingere legislației privind protecția speciilor animale amenințate.

2. Prin derogare de la alineatul 1, pot fi deținute animale din alte specii sau categorii decât cele desemnate de rege:

1° în parcuri zoologice;

2° în laboratoare;

3° a) de particulari, cu condiția ca aceștia să poată dovedi că animalele erau deținute înainte de intrarea în vigoare a decretului menționat la articolul 3 bis. Această dovadă nu trebuie făcută pentru puii acestor animale cu condiția ca aceștia să se afle la primul proprietar;

b) de particulari autorizați de ministrul care are domeniul agriculturii printre atribuțiile sale, cu avizul comitetului de experți menționat la articolul 5 alineatul 2 al doilea paragraf.

Regele stabilește procedura pentru aplicarea literelor a) și b). În plus, acesta poate să stabilească condiții speciale pentru deținerea și identificarea animalelor menționate;

4° de veterinari, cu condiția ca animalele care le sunt încredințate de terțe persoane să fie deținute temporar pentru îngrijiri veterinare;

5° de refugii pentru animale, cu condiția să fie vorba despre o adăpostire temporară de animale care fac obiectul unui sechestru, de animale abandonate sau primite al căror deținător nu a putut fi identificat;

6° de spațiile comerciale pentru animale, cu condiția ca acestea să dețină animalele pentru o durată scurtă și în măsura în care a fost încheiat în prealabil un acord scris cu persoane fizice sau juridice prevăzute la punctele 1°, 2°, la punctul 3° litera b) și la punctul 7°;

7° în circuri sau expoziții itinerante.

3. Fără a aduce atingere derogărilor prevăzute la alineatul 2, regele poate să interzică anumitor persoane fizice sau juridice menționate la alineatul 2 deținerea de animale din alte specii sau categorii pe care acesta le desemnează."

9 Articolul 1 din Decretul regal a stabilit, pentru mamifere, intrarea în vigoare de la 1 iunie 2002 a articolului 3 bis din Legea privind bunăstarea animalelor, articolul 2 din Decretul regal menționat a stabilit lista de mamifere care pot fi deținute, iar articolele 3-5 din acesta au stabilit dispozițiile de aplicare prevăzute la articolul 3 bis alineatul 2, punctul 3° al doilea paragraf din această lege. Decretul regal a fost modificat printr-un decret regal din 22 august 2002 (*Moniteur belge* din 25 septembrie 2002, p. 43346), care a introdus o redevență pentru orice cerere de autorizare a particularilor care doresc să dețină mamifere care nu sunt incluse pe lista de specii ale căror exemplare pot fi deținute (articolul 1) și a extins această listă ducând numărul de specii vizate la 46 (articolul 2).

Acțiunile principale și întrebările preliminare

10 În fața instanței de trimitere, Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW și Andibel VZW susțin că Decretul regal coroborat cu Legea privind bunăstarea animalelor determină o interdicție absolută de a importa dintr-un alt stat

membru, de a deține și de a comercializa mamifere din speciile care nu sunt incluse pe lista așa-numită „pozitivă” anexată la Decretul regal, în condițiile în care o astfel de interdicție ar fi contrară Regulamentului nr. 338/97, precum și tratatului, în special articolului 30 CE.

11 Instanța de trimitere observă că Decretul regal are drept consecință faptul că, în afara cazurilor enumerate la articolul 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor, niciun mamifer care nu aparține speciilor incluse pe această listă nu poate fi deținut în Belgia. Un decret de reglementare de această natură ar avea în mod incontestabil o consecință asupra schimburilor dintre statele membre.

12 În aceste condiții, Raad van State a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 30 [CE], considerat în mod individual sau coroborat cu Regulamentul […] nr. 338/97 […] trebuie interpretat în sensul că o interdicție a importului de animale și a comerțului cu acestea, introdusă în aplicarea articolului 3 bis alineatul 1 din Legea [privind bunăstarea animalelor] nu este justificată în ceea ce privește mamiferele importate dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene care sunt menționate în [anexa] B, C sau D [la acest] regulament sau nu figurează în regulamentul [menționat], atunci când aceste mamifere sunt deținute în acest stat membru cu respectarea reglementării statului membru [menționat], iar această reglementare este conformă dispozițiilor acestui regulament?

2) Articolul 30 [CE] sau Regulamentul nr. 338/97 se opune reglementării unui stat membru care, în temeiul legislației în vigoare privind bunăstarea animalelor, interzice orice utilizare comercială a altor exemplare decât cele prevăzute expres în această reglementare națională, atunci când obiectivul de a proteja aceste specii, astfel cum este prevăzut la articolul 30 [CE], poate fi atins într-un mod la fel de eficient prin măsuri mai puțin restrictive pentru schimburile intracomunitare?”

Cu privire la întrebările preliminare

13 Prin intermediul celor două întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 28 CE și 30 CE, considerate în mod individual sau coroborate cu Regulamentul nr. 338/97, se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în acțiunea principală, potrivit căreia interdicția de import, de deținere și de comercializare a mamiferelor aparținând altor specii decât cele menționate în mod expres în această reglementare se aplică unor specii de mamifere care nu figurează în anexa A la regulamentul menționat.

14 De la bun început, trebuie să se sublinieze că, potrivit considerentului (3) din Regulamentul nr. 338/97, dispozițiile acestuia nu aduc atingere măsurilor mai stricte care pot fi adoptate sau menținute de statele membre, prin respectarea tratatului, în special în ceea ce privește deținerea de exemplare din speciile reglementate prin acest regulament.

15 De altfel, articolul 176 CE prevede că măsurile de protecție care, precum Regulamentul nr. 338/97, sunt adoptate în temeiul articolului 175 CE, nu pot împiedica niciun stat membru să mențină sau să stabilească măsuri de protecție mai stricte, care trebuie să fie compatibile cu tratatul (a se vedea Hotărârea din 23 octombrie 2001, Tridon, C-510/99, Rec., p. I-7777, punctul 45).

16 Din decizia de trimitere rezultă că, potrivit reglementării în discuție în acțiunea principală, numai mamiferele care aparțin speciilor care figurează pe lista ce constituie anexa I la Decretul regal pot fi deținute, importate și comercializate în Belgia, cu excepția cazurilor enumerate la articolul 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor.

17 Întrebările preliminare nu privesc interdicția de import, de deținere și de comercializare a mamiferelor instituită prin reglementarea în litigiu decât în măsura în care se aplică speciilor de mamifere care sunt menționate în anexele B, C și D la Regulamentul nr. 338/97, precum și celor care nu fac parte din domeniul de aplicare al acestui regulament.

18 Este cert că Regulamentul nr. 338/97 nu cuprinde nicio interdicție generală de import și de comercializare a altor specii decât cele menționate în anexa A.

19 În ceea ce privește în special interdicția de utilizare comercială a exemplarelor din speciile menționate în anexa B la Regulamentul nr. 338/97, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că aceasta constituie o măsură mai strictă în sensul articolului 176 CE (Hotărârea Tridon, citată anterior, punctul 49). Aceasta este de asemenea situația și în ceea ce privește exemplarele din speciile incluse în anexele C și D la același regulament, acesta din urmă neconținând nicio dispoziție specială care să cuprindă o interdicție generală de utilizare comercială a acestora. Aceeași concluzie se impune cu atât mai mult în ceea ce privește exemplarele din speciile care nu sunt prevăzute în acest regulament, nefiind adoptată nicio măsură de armonizare la nivel comunitar de interzicere a utilizării comerciale a acestora.

20 Întrucât Decretul regal are drept consecință că exemplare din speciile care nu sunt menționate în anexa A la Regulamentul nr. 338/97 nu pot, în general, să fie importate, deținute și comercializate în Belgia, respectivul decret regal constituie o reglementare mai strictă decât acest regulament, care, în consecință, trebuie examinată în raport cu articolul 28 CE.

21 O reglementare precum cea în discuție în acțiunea principală, în condițiile în care se aplică exemplarelor care provin dintr-un alt stat membru, este de natură să constituie un obstacol în calea comerțului intracomunitar în sensul articolului 28 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Tridon, citată anterior, punctul 49).

22 Într-adevăr, constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative în sensul articolului 28 CE o dispoziție legală a unui stat membru care interzice punerea în comerț, achiziționarea, oferirea, expunerea sau punerea în vânzare, deținerea, pregătirea, transportarea, vânzarea, remiterea cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, importul sau utilizarea de mărfuri care nu au fost autorizate în prealabil (a se vedea în acest sens, în special, Hotărârea din 17 septembrie 1998, Harpegnies, C-400/96, Rec., p. I-5121, punctul 30).

23 Curtea s-a pronunțat de asemenea în sensul că o reglementare care impune supunerea comercializării anumitor mărfuri înscrierii prealabile a acestora pe o „listă pozitivă" face comercializarea acestora mai dificilă și mai costisitoare și, în consecință, constituie un obstacol în calea schimburilor dintre statele membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 februarie 2004, Comisia/Franța, C-24/00, Rec., p. I-1277, punctul 23).

24 În opinia guvernului belgian, reglementarea în discuție în acțiunea principală, deși constituie un obstacol în calea liberei circulații a mărfurilor, urmărește un obiectiv legitim și anume bunăstarea animalelor deținute în captivitate. Aceasta ar fi întemeiată pe constatarea că deținerea de mamifere nu este acceptabilă decât într-un număr limitat de cazuri, ținându-se seama de nevoile fiziologice și etologice minime ale acestor mamifere. Guvernul belgian subliniază în această privință că, dacă rezultă, ținând seama de aceste nevoi, că exemplare dintr-o anumită specie de mamifere nu pot fi deținute de oricine fără a le compromite bunăstarea, acestea nu pot fi înscrise pe lista pozitivă și, în consecință, nu pot fi comercializate, sub rezerva regimului derogatoriu prevăzut la articolul 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor. Respectiva reglementare și-ar găsi, prin urmare, justificarea în protecția sănătății și a vieții animalelor vizate.

25 În plus, în opinia guvernului belgian, reglementarea în litigiu este proporțională cu obiectivul urmărit. Pe de o parte, aceasta nu ar institui o interdicție absolută de import al acestor animale. Într-adevăr, potrivit articolului 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor, ar putea fi totuși deținute exemplare din alte specii sau categorii decât cele cuprinse pe lista care constituie anexa I la Decretul regal, în special în parcuri zoologice, laboratoare, circuri și expoziții itinerante, dar și de către particulari autorizați de ministrul competent pentru protecția animalelor și de către unități de comercializare a animalelor cu condiția ca, în prealabil, să fi fost încheiat

un acord scris cu persoanele fizice sau juridice care fac parte din una dintre categoriile menționate mai sus.

26 Pe de altă parte, lista pozitivă ar fi fost întocmită după stabilirea, de către Consiliul național al bunăstării animalelor, de criterii obiective, în special pe baza contribuțiilor oamenilor de știință și ale specialiștilor. Aceste criterii ar fi următoarele. În primul rând, animalele trebuie să fie ușor de păzit și să poată fi adăpostite cu respectarea nevoilor lor fiziologice, etologice și ecologice esențiale, în al doilea rând, animalele trebuie să nu fie agresive prin natura lor, nici să implice vreun alt pericol deosebit pentru sănătatea omului, în al treilea rând, trebuie să nu aparțină unor specii ale căror indicații clare arată că exemplarele, o dată scăpate în natură, pot să supraviețuiască și să reprezinte, din acest motiv, o amenințare ecologică și, în al patrulea rând, animalele trebuie să facă obiectul unor date bibliografice referitoare la deținerea lor. În caz de contradicție între datele sau informațiile disponibile cu privire la aptitudinea exemplarelor dintr-o specie de a fi deținute, îndoiala ar trebui să fie în beneficiul animalului.

27 În această privință, trebuie amintit, în primul rând, că protecția bunăstării animalelor reprezintă un obiectiv legitim de interes general a cărui importanță s-a tradus în special prin adoptarea de către statele membre a Protocolului privind protecția și bunăstarea animalelor anexat la Tratatul de instituire a Comunității Europene (JO 1997, C 340, p. 110). De altfel, Curtea a constatat în numeroase rânduri interesul pe care Comunitatea îl are față de sănătatea și față de protecția animalelor (a se vedea Hotărârea din 17 ianuarie 2008, Viamex Agrar Handel și ZVK, C-37/06 și C-58/06, Rep., p. I-69, punctele 22 și 23, precum și jurisprudența citată).

28 În al doilea rând, trebuie amintit că, potrivit articolului 30 CE, dispozițiile articolele 28 CE și 29 CE nu se opun interdicțiilor sau restricțiilor justificate prin motive, în special de protecție a sănătății și a vieții persoanelor și a animalelor, cu condiția ca aceste interdicții sau restricții să nu constituie nici un mijloc de discriminare arbitrară, nici o restricție deghizată în comerțul dintre statele membre, și că Curtea s-a pronunțat în sensul că protecția sănătății și a vieții animalelor constituie o cerință fundamentală recunoscută de dreptul comunitar (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 mai 1999, Monsees, C-350/97, Rec., p. I-2921, punctul 24).

29 În ceea ce privește riscul ca exemplarele, odată scăpate în natură, să poată supraviețui și reprezenta, astfel, o amenințare ecologică, trebuie amintit, în al treilea rând, că rezultă dintr-o jurisprudență constantă că pot fi justificate restricții la libera circulație a mărfurilor de cerințe imperative precum cele de protecție a mediului (a se vedea Hotărârea din 14 iulie 1998, Bettati, C-341/95, Rec., p. I-4355, punctul 62, și Hotărârea din 12 octombrie 2000, Snellers, C-314/98, Rec., p. I-8633, punctul 55).

30 Deși principiul proporționalității, care stă la baza ultimei teze a articolului 30 CE, impune ca posibilitatea statelor membre de a interzice importurile de animale care provin din alte state membre în care acestea sunt comercializate în mod legal să fie limitată la ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor de protecție urmărite în mod legitim (a se vedea în acest sens, în special, Hotărârea Harpegnies, citată anterior, punctul 34) în aplicarea acestui principiu într-un context precum cel din acțiunea principală, trebuie să se țină seama de natura deosebită a speciilor respective, precum și de interesele și de cerințele amintite la punctele 27-29 din prezenta hotărâre.

31 Faptul că un stat membru impune norme mai puțin stricte decât cele aplicabile într-un alt stat membru nu înseamnă în sine că acestea din urmă sunt disproporționate și, prin urmare, incompatibile cu dreptul comunitar. Într-adevăr, simpla împrejurare că un stat membru a ales un sistem de protecție diferit de cel adoptat de către un alt stat membru nu ar putea avea incidență asupra aprecierii necesității și proporționalității dispozițiilor adoptate în această materie (a se vedea în special Hotărârea din 1 februarie 2001, Mac Quen și alții, C-108/96, Rec., p. I-837, punctele 33 și 34).

32 Spre deosebire de ceea ce susțin reclamantele din acțiunea principală, un sistem de listă negativă, care constă în restrângerea domeniului de aplicare al interdicției numai la speciile de mamifere identificate pe această listă, ar putea să nu fie suficient pentru atingerea obiectivului de protecție sau de respectare a intereselor și a cerințelor menționate la punctele 27-29 din prezenta hotărâre. Într-adevăr, recurgerea la un astfel de sistem ar putea să însemne că, atât timp cât o specie de mamifere nu este înscrisă pe lista respectivă, exemplare din această specie pot fi deținute în mod liber chiar și atunci când nu ar fi fost realizată nicio evaluare științifică aptă să garanteze că această deținere nu presupune niciun risc pentru protejarea respectivelor interese

și cerințe (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 12 iulie 2005, Alliance for Natural Health și alții, C-154/04 și C-155/04, Rec., p. I-6451, punctul 70).

33 Totuși, potrivit jurisprudenței Curții, o reglementare care, precum cea vizată în acțiunea principală, supune deținerea de mamifere înscrierii prealabile a speciilor cărora le aparțin pe o listă pozitivă și care se aplică de asemenea exemplarelor din speciile care sunt deținute în mod legal în alte state membre nu este conformă dreptului comunitar decât dacă sunt îndeplinite mai multe condiții (a se vedea, prin analogie, în special Hotărârea din 16 iulie 1992, Comisia/Franța, C-344/90, Rec., p. I-4719, punctele 8 și 16, precum și Hotărârea Comisia/Franța, citată anterior, punctul 25).

34 Mai întâi, întocmirea unei astfel de liste și modificările ulterioare ale acesteia trebuie să se întemeieze pe criterii obiective și nediscriminatorii (a se vedea în acest sens, în special, Hotărârea din 23 septembrie 2003, Comisia/Danemarca, C-192/01, Rec., p. I-9693, punctul 53).

35 În continuare, respectiva reglementare trebuie să fie însoțită de o procedură care să permită persoanelor interesate obținerea înscrierii de noi specii de mamifere pe lista națională de specii autorizate. Această procedură trebuie să fie ușor accesibilă, ceea ce presupune că trebuie să fie în mod expres prevăzută într-un act cu caracter general și trebuie să poată fi dusă la îndeplinire în termene rezonabile, iar dacă aceasta întâmpină un refuz de înscriere, care trebuie să fie motivat, acesta trebuie să poată face obiectul unei acțiuni în justiție (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 16 iulie 1992, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 9, și Hotărârea din 5 februarie 2004, Comisia/Franța, citată anterior, punctele 26 și 37).

36 În sfârșit, o cerere având ca obiect obținerea înscrierii unei specii de mamifere pe lista respectivă nu poate fi respinsă de autoritățile administrative competente decât dacă deținerea de exemplare din această specie prezintă un risc real pentru protejarea sau pentru respectarea intereselor și a cerințelor menționate la punctele 27-29

din prezenta hotărâre (a se vedea, prin analogie, în special Hotărârea din 16 iulie 1992, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 10, și Hotărârea din 5 februarie 2004, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 27).

37 În orice caz, o cerere având ca obiect obținerea înscrierii unei specii pe lista de specii de mamifere a căror deținere este autorizată nu poate fi respinsă de autoritățile competente decât pe baza unei evaluări aprofundate a riscului pe care îl reprezintă deținerea de exemplare din specia respectivă pentru protejarea intereselor și a cerințelor menționate la punctele 27-29 din prezenta hotărâre, evaluare întocmită pornind de la datele științifice disponibile cele mai fiabile și de la rezultatele cele mai recente ale cercetării internaționale (a se vedea prin analogie, în special Hotărârea Alliance for Natural Health și alții, citată anterior, punctul 73).

38 În cazul în care se dovedește imposibil de determinat cu certitudine existența sau importanța riscului prevăzut din cauza naturii insuficiente, neconcludente sau imprecise a rezultatelor studiilor desfășurate, dar că probabilitatea unui prejudiciu real pentru sănătatea persoanelor sau a animalelor sau pentru mediu persistă în ipoteza în care acest risc s-ar realiza, principiul precauției justifică adoptarea de măsuri restrictive.

39 În ceea ce privește, de altfel, derogări precum cele prevăzute la articolul 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor, se impune sublinierea că acestea nu trebuie să conducă la favorizarea produselor naționale, ceea ce ar constitui o discriminare arbitrară sau o restricție deghizată împotriva produselor importate din alte state membre (a se vedea în special Hotărârea din 16 decembrie 1980, Fietje, 27/80, Rec., p. 3839, punctul 14).

40 În ceea ce privește, în mod mai specific, condiții precum cele stabilite la articolul 3 bis alineatul 2 punctul 3 litera b) și punctul 6 din Legea privind bunăstarea animalelor, referitoare la deținerea de exemplare din speciile de mamifere nemenționate pe lista anexată la Decretul regal de către particulari sau de către unități de comercializare a animalelor, trebuie să se verifice dacă astfel de condiții sunt justificate în mod

obiectiv şi nu depăşesc ceea ce este necesar pentru asigurarea finalităţii urmărite prin reglementarea naţională în ansamblul său.

41 Se impune astfel constatarea că aprecierea care trebuie făcută cu privire la proporţionalitatea unui regim precum cel în discuţie în acţiunea principală, în special cu privire la împrejurarea dacă obiectivul urmărit ar putea fi atins prin măsuri care să afecteze într-o mai mică măsură comerţul intracomunitar, nu ar putea, în acest caz, să fie efectuată fără informaţii suplimentare cu privire la regimul respectiv şi la punerea în aplicare a acestuia. Aprecierea criteriilor stabilite şi a aplicării acestora, a sferei de aplicare a derogărilor prevăzute la articolul 3 bis alineatul 2 din Legea privind bunăstarea animalelor, precum şi a caracteristicilor procedurii de înscriere, precum accesibilitatea acesteia şi posibilele căi de atac în caz de refuz al înscrierii, presupune o analiză concretă, întemeiată în special pe diferitele texte aplicabile şi pe practică, precum şi pe studii ştiinţifice, analiză care este de competenţa instanţei de trimitere (a se vedea în acest sens Hotărârea Tridon, citată anterior, punctul 58).

42 Având în vedere consideraţiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că articolele 28 CE şi 30 CE, considerate în mod individual sau coroborate cu Regulamentul nr. 338/97, nu se opun unei reglementări naţionale precum este cea în discuţie în acţiunea principală, potrivit căreia interdicţia de import, de deţinere şi de comercializare a mamiferelor care aparţin altor specii decât cele menţionate în mod expres în această reglementare se aplică unor specii de mamifere care nu sunt incluse în anexa A la acest regulament, dacă protecţia sau respectarea intereselor şi a cerinţelor menţionate la punctele 27-29 din prezenta hotărâre nu pot fi asigurate la fel de eficient prin măsuri mai puţin restrictive pentru schimburilor comunitare.

43 Este de competenţa instanţei de trimitere să verifice:

— dacă întocmirea şi modificările ulterioare ale listei naţionale de specii de mamifere a căror deţinere este autorizată se întemeiază pe criterii obiective şi nediscriminatorii;

— dacă este prevăzută o procedură care permite persoanelor interesate să obțină înscrierea de specii de mamifere pe această listă, dacă această procedură este ușor accesibilă, dacă poate fi dusă la îndeplinire în termene rezonabile și dacă, în caz de refuz al înscrierii, care trebuie să fie motivat, acesta poate face obiectul unei acțiuni în justiție;

— dacă cererile având ca obiect obținerea înscrierii unei specii de mamifere pe lista respectivă sau care urmăresc să beneficieze de o derogare individuală pentru deținerea de exemplare din speciile nemenționate pe aceasta nu pot fi respinse de autoritățile administrative competente decât dacă deținerea de exemplare din speciile respective prezintă un risc real pentru protejarea intereselor și a cerințelor menționate mai sus și

— dacă condițiile impuse pentru deținerea de exemplare din speciile de mamifere nemenționate pe această listă, precum cele prevăzute la articolul 3 bis alineatul 2 punctul 3 litera b) și punctul 6 din Legea privind bunăstarea animalelor, sunt justificate în mod obiectiv și nu depășesc ceea ce este necesar pentru asigurarea finalității reglementării naționale în ansamblul său.

Cu privire la cheltuielile de judecată

44 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolele 28 CE şi 30 CE, considerate în mod individual sau coroborate cu Regulamentul (CE) nr. 338/97 al Consiliului din 9 decembrie 1996 privind protecţia speciilor faunei şi florei sălbatice prin controlul comerţului cu acestea, nu se opun unei reglementări naţionale precum este cea în discuţie în acţiunea principală, potrivit căreia interdicţia de import, de deţinere şi de comercializare a mamiferelor care aparţin altor specii decât cele menţionate în mod expres în această reglementare se aplică unor specii de mamifere care nu sunt incluse în anexa A la acest regulament, dacă protecţia sau respectarea intereselor şi a cerinţelor menţionate la punctele 27-29 din prezenta hotărâre nu pot fi asigurate la fel de eficient prin măsuri mai puţin restrictive pentru schimburile comunitare.

Este de competenţa instanţei de trimitere să verifice:

— dacă întocmirea şi modificările ulterioare ale listei naţionale de specii de mamifere a căror deţinere este autorizată se întemeiază pe criterii obiective şi nediscriminatorii;

— dacă este prevăzută o procedură care permite persoanelor interesate să obţină înscrierea de specii de mamifere pe această listă, dacă această procedură este uşor accesibilă, dacă poate fi dusă la îndeplinire în termene rezonabile şi dacă, în caz de refuz al înscrierii, care trebuie să fie motivat, acesta poate face obiectul unei acţiuni în justiţie;

— dacă cererile având ca obiect obţinerea înscrierii unei specii de mamifere pe lista respectivă sau care urmăresc să beneficieze de o derogare individuală

pentru deținerea de exemplare din speciile nemenționate în aceasta nu pot fi respinse de autoritățile administrative competente decât dacă deținerea de exemplare din speciile respective prezintă un risc real pentru protejarea intereselor și a cerințelor menționate mai sus și

— dacă condițiile impuse pentru deținerea de exemplare din speciile de mamifere nemenționate pe această listă, precum cele prevăzute la articolul 3 bis alineatul 2 punctul 3 litera b) și punctul 6 din Legea privind bunăstarea animalelor, sunt justificate în mod obiectiv și nu depășesc ceea ce este necesar pentru asigurarea finalității reglementării naționale în ansamblul său.

Semnături